

Volks- und Populärmusik in Europa, (Hg.) Doris Stockmann, Laaber-Verlag, Laaber 1992., 506 str. (Neues Handbuch der Musikwissenschaft, Bd. 12).

Ovo je dvanaesti i zaključni svezak *Novog priručnika muzikologije (Neues Handbuch der Musikwissenschaft)*, izdanja koje je osmi-slio i uredio Carl Dahlhaus i u realizaciji ko-jega je tijekom dvanaest godina sudjelovalo 60 autora suradnika. Ovaj svezak posvećen je narodnoj i popularnoj glazbi Europe. Uredila

ga je, i velikim dijelom, uz deset drugih autora, napisala Doris Stockmann.

Priručnik u cjelini, pa i ovaj njegov svezak, koncipiran je kao odabir pojava i problema s područja glazbe koje se nastoji sagledati integralno na što većem području Europe. Dakle, pred nama nije kompendij s enciklopedijski obrađenim činjenicama i sažetim pregledima narodne i popularne glazbe svih europskih zemalja i naroda, nego knjiga u kojoj se, uz etnomuzikologiju kao znanstvenu disciplinu, problemski obrađuju uočljivije pojave s područja narodne i popularne glazbe svjedočeći istovremeno o jedinstvu, ali i o različitosti europskog kulturnog prostora. U usporedbi s ranijim pregledima narodne glazbe Europe, u ovome se dalo više prostora tradicijskoj glazbi Istočne Europe i nekim dosad zanemarenim glazbenim kulturama, npr. Slovaka, Lužičkih Srba i Lapa, kao i manje obrađenim temama, npr. instrumentalnoj narodnoj glazbi i popularnoj glazbi (poglavito u prošlosti a sažeto i u 20. stoljeću).

Knjiga sadrži sedam poglavlja. U prvom poglavlju, "Povijest znanosti i metode istraživanja" (str. 1–48), govori se o zbirkama folklorne glazbe i istraživanjima koja datiraju od Herdera, o transkripciji, dokumentaciji i izdavanju glazbene građe (autori: Doris Stockmann i manjim dijelom James Porter), o elektroakustičkim i kompjutorskim postupcima mjerenja, analiziranja i snimanja građe, o diskografskoj, filmskoj i video dokumentaciji (Oskár Elsček), te o ikonografskoj interpretaciji (Andreas Michel).

Najveći dio drugog poglavlja, "Folklorna glazba u kontekstu rada i svakodnevnog života" (str. 49–144), napisala je Doris Stockmann, obradivši slijedeće teme: pjesme i glazba uz rad, glazbene vrste i njihova ritualna upotreba u godišnjem i životnom ciklusu, pjevanje pripovijednih pjesama, te ples i igra kao elementarno glazbeno ponašanje. Osim dječjih igara i brojalica, u posljednjem se potpoglavlju prikazuje glazbena pratnja plesa na norveškoj *hardangerškoj* violini kao primjer visokorazvijene prakse solističkog sviranja (Reidar Sevåg).

Opširnije treće poglavlje, "Oblici pjevanja i vokalne vrste" (str. 145–278), organizirano je prema regionalnom kriteriju. Započinje prostorom Srednje Europe u kojem se razmatraju posljedice Reformacije u strukturi glazbenog repertoara, vokalni žanrovi u kojima se ogledaju interetnički kontakti, specifični regionalni oblici pjevanja i nadnacionalne veze u vokalnim vrstama (Doris Stockmann, osim odlomka o pjesmama Židova njemačkog govornog područja koji je napisao Philip Bohlman). Slijedi prikaz tradicijskog pjevanja Britanije i Irske (James Porter), Finske i skandinavskih zemalja (Jan Ling, s prilogom D. Stockmann o *joiken* pjesmama Lapa), zatim Istočne Europe i Balkana (Alica Elsčeková) i, naposljetku, romanskih zemalja: Francuske, Italije, Španjolske i Portugala (Roberto Leydi).

Oskár Elsček i Andreas Michel autori su četvrtog poglavlja o "Instrumentariju narodne glazbe" (str. 279–348). Nakon osvrta na etnoorganologiju, izvore i metodologiju istraživanja, slijedi prikaz prema uvriježenoj klasifikaciji glazbala na idiofone, membranofone, kordofone i aerofone.

U petom poglavlju Oskár Elsček osvjetljava različite aspekte "Regionalnih praksi instrumentalnog glazbovanja" (str. 349–388). Započinje prikazom glazbala i instrumentalne glazbe u europskim regijama, a zatim se zaustavlja na odnosu između vokalne i instrumentalne glazbe. Predstavlja sredstva za proizvodnju zvuka pri radu, u ritualu i igri, te obrađuje pojavu solističke svirke i virtuoznosti. Zatim prikazuje razne instrumentalne sastave koji izvode plesnu

glazbu, pa instrumentalno-vokalne glazbene oblike, da bi zaokružio ovo poglavlje prikazom narodnih glazbenih orkestara i popularnih kapela u kojima su uočljivi elementi internacionalizacije.

Šesto poglavlje obrađuje relativno noviju temu etnomuzikoloških istraživanja, "Narodnu i popularnu glazbu u povijesnom procesu" (389–444). Prema opisima sadržanim u kronikama, ispravama i drugim pravnim dokumentima, Doris Stockmann prikazuje razne glazbene prakse u ranoj povijesti i srednjem vijeku do njemačkih seljačkih ratova (signali, ritualne prakse i dr.), zatim razlaže srednjovjekovni glazbeno-teoretski pojam *musica vulgaris* zajedno s religijskim narodnim pjevanjem, te prikazuje zabavljače i putnike kao posrednike popularnih glazbenih žanrova. Zajedno s Janom Lingom predstavlja specifične tipove urbanog folkloru i građansku kućnu glazbu. Slijedi osvrt na narodnu i popularnu glazbu kao izvore skladateljskih nadahnuća (Jan Ling) te prikaz raznih oblika "druge egzistencije" folkloru (Erich Stockmann).

U sedmom poglavlju, "Jazz, rock i pop glazba" (445–477), Peter Wicke sažeto i kritički prikazuje glazbene oblike 20. stoljeća kojih su postojanje i razvoj snažno obilježili mediji masovne komunikacije. To zaključno poglavlje svojevrstni je dodatak ovoj knjizi koji više proizlazi iz koncepcije cijele serije *Neues Handbuch-* ..., nego što je plod uređivačke zamisli ovog sveska. Naime, kako je u predgovoru istakla urednica Doris Stockmann, premda su ti glazbeni žanrovi korijenima bliski narodnoj glazbi, oni su ipak samosvojna pojava popularne (masovne) kulture 20. stoljeća, te se o njima ne može raspravljati na isti način kao i o višestoljetnim folklornoglazbenim tradicijama.

Nakon svakog poglavlja otisnute su bilješke i bibliografija raspoređena prema temama obrađenim u pojedinim poglavljima, a na kraju cijele knjige nalazi se i selektivna diskografija (478–479), kazala imena (480–488), pojmova (489–501), zemalja, regija i etnika (501–504), te pogovor izdavača (505–506).

Na kraju prikaza potrebno je osvrnuti se koliko je i na koji način u ovoj knjizi zastupljena građa iz Hrvatske. S obzirom na koncepciju *Neues Handbuch-* a , pogrešno bi bilo očekivati da će čitatelji putem ove knjige dobiti cjelovitu predodžbu o tipičnim obilježjima hrvatske folklornoglazbene baštine. U odnosu na podatke i notne zapise glazbe iz drugih zemalja, Hrvatska je relativno dobro zastupljena. Međutim, prigovor se može uputiti izboru građe, te njenoj prezentaciji i interpretaciji.

Hrvatsku predstavlja šest (od ukupno 176) notnih zapisa: tri odlomka uspavanki s otoka Brača i Zlarina koje je zapisao Jerko Bezić (str. 78.), Žgančevi zapisi dviju koleda iz Hrvatskog zagorja kojima se ilustriraju dosezi utjecaja alpskog višeglasja (str. 160.) i Žgančev zapis međimurskog napjeva kao primjer postojanja "asimetričnih" mjera u panonskom prostoru (str. 237.). Bezićevi zapisi preuzeti su iz njegova rada o nejednakim jedinicama mjere i ritamskim karakteristikama (obj. u: *Rhythmik und Metrik in traditionellen Musikkulturen*, ur. Oskár Elschék, Bratislava 1990.), u kojemu se transkribiranim odlomcima pojedinih napjeva ilustriraju pojave koje se u radu obrađuju. Otisnuti bez napomene da je riječ o fragmentima, uz manje pogreške pri prepisivanju i nepregledni grafički slog, ti su primjeri ovdje potpuno nejasni (ne vidi se gdje koji počinje a gdje završava).

Upozorila bih i na netočnu informaciju o istarskom dvoglasju koja se navodi među primjerima arhaičkih višeglasnih oblika iz rubnih zona Srednje Europe (str. 145–146). Na temelju pogrešno pročitane transkripcije Béle Bartóka (*Serbo-Croatian Folk Songs*, New York, 1951., str. 63.) - u kojoj je Bartók, u namjeri da pokaže srodnosti melodijskog oblikovanja u instrumentalnom i vokalnom izvođenju, pedantno potpisao zapis dvoglasnog napjeva pod zapis dvoglasja izvedenog na dvjema sopilama - ovdje se zaključuje kako je riječ o jedinstvenom vokalno-instrumentalnom obliku, odnosno o "vokalno-instrumentalnoj 'dvostrukoј diјafoniji' Istre" ("die vokal-instrumentale 'Doppeldiaphonie Istriens", str. 145.). U praksi se radi o

zasebnim, ponekad i naizmjeničnim, vokalnim i instrumentalnim izvedbama određenog napjeva, pri kojima se nikad ne razvija *dvostruka* dijafonija.

Ovim prigovorima mogli bismo dodati i neke, na sreću ne česte, propuste koji se odnose na uvijek osjetljiva pitanja etničkih naziva i državne pripadnosti pojedinih regija. Premda je vidljivo nastojanje autorâ da u tom pogledu budu što pažljiviji i precizniji, ipak se na jednom mjestu pojavljuje "fantomski" narod Srbohrvati ("Serbokroaten", str. 98.), a Istra spominje kao da nema nikakve veze s Hrvatskom ("In Kroatien, Bosnien, Makedonien, Serbien und Istrien...", str. 317.).

S obzirom da prostor predviđen za samo informativni prikaz ove knjige ne dopušta osvrt na još neke detalje koji govore o tome koliko nas svijet doista (ne) poznaje, preostaje mi zaključiti da ukupnom slikom koju ovo izdanje pruža o folklornoj glazbi Hrvatske, ali i o hrvatskoj etnomuzikologiji, ne možemo biti zadovoljni, no, moramo priznati, ona je u skladu s informacijama koje su o nama raspoložive na svjetskim jezicima.

Grozdana MAROŠEVIĆ

Alida Sokolović, L'jepo pje-va za lugom djevojka. Iz folklorne glazbe okolice Čazme, Fond kulture općine Čazma, Bjelovar 1993., 184 str.

Moslavački kraj jedno je od najslabije istraženih glazbenofolklornih krajeva Hrvatske, a segment instrumentalne glazbene prakse i glazbala zastupljen je u istraživanjima i objavljenim stručnim radovima doista u malom broju. Oba nepokrivena područja hrvatske etnomuzikologije svojim istraživačkim

radom počinje doticati Alida Sokolović. Ako tome pribrojimo i pristup koji, na primjeru glazbene komponente svadbi, smjera na praćenje ne samo starinskih oblika, nego i suvremene žive glazbene prakse, obuhvatili smo sve tri osnovne značajke koje njezinu knjigu o folklornoj glazbi u okolici Čazme čine vrijednim prilogom hrvatskoj etnomuzikologiji.

U poglavlju o tradicijskim glazbalima najveća je pozornost posvećena najzastupljenijoj skupini aerofonih glazbala, koje autorica sistematizira s obzirom na način proizvođenja zvuka (slijedom poznate Hornbostel-Sachsove klasifikacije glazbala), ali predlaže i podjelu s obzirom na stupanj obrade materijala. Zatim donosi opis 14 glazbala kod kojih razmatra pitanje nazivlja, načina izrade, tehnika sviranja i zvučnih mogućnosti, repertoara, funkcije i rasprostranjenosti te navodi zanimljive opaske o društvenom položaju svirača i o uobičajenim izvodilačkim sastavima od druge polovice 19. stoljeća do danas.

Vokalnu glazbu autorica je pratila u selima Križic i Miklouš. Na temelju starijih zapisa, ali i vlastitih istraživanja, daje pregled pjesama vezanih uz godišnji ciklus običaja i uz običaje životnog ciklusa te izrađuje etnomuzikološki analitički pregled napjeva što ih je sama prikupila. Valja međutim pripomenuti da se posebice u ovome poglavlju autorica ne odnosi dovoljno kritički prema izvorima i korištenim analitičkim modelima. Ona ih preuzima, a da ne komentira barem razloge zašto ih drži valjanima, a kamoli da ih pobliže analizira i dalje razvija. Autorica piše unekoliko preškrto, ne razvija misao, nego se koncentrira na iznošenje podataka strukturiranih u kratka podpoglavlja ili još manje tekstovne cjeline.

Najzanimljivije je poglavlje o glazbi u sklopu svadbenih običaja, gdje autorica uspoređuje prikaze osnovnih faza svadbi u drugoj polovici 19. stoljeća sa suvremenim svadbama, o kojima govori iz motrišta promatrača, ali i sudionika.

Naila CERIBAŠIĆ